

Monedes-Medalles de proclamació de Mallorca. Dades inèdites 1747, 1759, 1789

M. CRUSAFONT I SABATER
ANDREU VIDAL

*«Se formó la cabalgata de la Nobleza de Palma precedida de varias compañías de Dragones y granaderos suizos, con 4 Reyes de armas y 4 Regidores, entre los cuales marchaba el Alferez Mayor, Marqués de Villafranca, que sustentaba el Real Pendón: salió de casa de este y fué hasta la plaza de las Cortes, donde se hizo la cermonia proclamatoria del nuevo soberano».*¹

Aquesta és la breu descripció de la cerimònia del matí del primer dia de les festes per la proclamació de Carles IV que es feren a Palma els dies 11, 12, 13 i 14 de juliol de 1789 i que culminaren en una batalla naval entre moros i cristians, amb passejada final, dalt d'un carro, dels moros derrotats i captius.²

El text anterior no menciona, però, un aspecte que té per a nosaltres un interès preferent: l'encunyació de medalles de proclamació dins els patrons monetaris i la seva distribució amb motiu de la cerimònia.

Darrera la brillant cavalcada de nobles, dragons i granaders s'hi amaga una tèrbola història que, a part del seu interès humà i anecdòtic ens donarà una gran quantitat d'informació sobre el procés d'encunyació de les medalles de proclamació, els seus autors i les seves dificultats.

1. ALVARO CAMPANER. *Cronicon Mayoricense*. Palma 1984. Pàg. 593.

2. Ibid. El Cronicón parla dels dies 11, 12 i 13, però assenyalava festes durant quatre dies.

Les dades són noves i provenen fonamentalment d'uns manuscrits inèdits conservats en un arxiu privat.³ Encara les podrem ampliar i arrodonir amb altres informacions extretes d'un acurat treball de Geroni Juan Tous sobre els gravadors mallorquins i d'altres diverses fonts més marginals. Amb tot podrem ampliar substancialment les informacions que del tema tenia aquell gran historiador i numismàtic que fou Àlvar Campaner.⁴

Sempre hem pensat que aquest esplet, tossudament conservat, de les grans cases senyoriales de Palma⁵ guarden entre els seus més preuables tresors una gran quantitat d'informació documental. Poc castigada Mallorca de guerres exteriors (ben diferent de Catalunya), molta ha d'ésser la documentació salvada. Aquestes notes no deixen d'ésser-ne un tast.

PROCLAMACIÓ DE FERRAN III (VI DE CASTELLA). 1747.

La Nova Planta, com es natural, va caure tan malament a Mallorca com a València i a Catalunya. L'illa havia resistit fins el 3 de juliol de 1715 els embats filipistes i en la capitulació havia demanat la conservació dels seus drets i privilegis. Malgrat les poques expectatives favorables, l'esperança es mantingué fins al 1718, en què fou promulgada la Nova Planta i disposicions addicionals com la supressió del Gran i General Consell. De l'edifici institucional se salvaren contades engrunes i els nous càrrecs representatius aviat s'inhibiren del seu escàs poder decisorí: l'any 1723 cal prendre mesures contra l'absentisme dels Regidors.⁶

Mallorca fou però, el darrer Regne que va perdre la moneda i la seca. L'any 1724 encara es batien tipus propis. L'any anterior encara s'havia emès moneda d'or. Amb Lluís I es faran tresetes i doblers.⁷ Fins el 1740 no hi ha ordre d'aturada d'emissions i la seca perviu legalment fins l'any 1787. El 25 de juliol d'aquest any Guillem Abri Descatllar, el darrer de la famosa família de mestres de seca, lliurava els encunys de la Seca a l'Intendent, en compliment de la Reial Ordre que suprimia el taller creat l'any 1300 per Jaume II de Mallorca.⁸

Les dades que hem exposat contribueixen a fer entenedor que amb motiu de la proclamació de Ferran VI el Regidor Francesc Dameto pogués proposar i fos acceptat que es batessin medalles d'or i de plata «como moneda provincial» i fins

3. Els documents, originaris inicialment de la família del gravador Joan Muntaner aparegueren al mercat del llibre vell i formen part ara d'una biblioteca privada. Ignorem, però, l'origen immediat del fons.

4. Ens referirem en la part numismàtica a la seva *Numismàtica Balear*. Palma 1879.

5. És ben palesa la desproporció entre l'abundància i riquesa d'aquestes cases i el territori que les havia de sostenir.

6. El *Cronicon*... op. cit. en dóna detallada relació. Per a l'absentisme vid. pàg. 517.

7. *Numismàtica*... op. cit. J. VILARET. «Un dobler mallorquí de Lluís I». *Acta Numismàtica* X Barcelona 1980. pp. 161-164.

8. *Cronicon*, op. cit. pp. 588. *Numismàtica* op. cit. pàg. 225.

a dues-centes lliures mallorquines.⁹ És clar que en aquell moment la moneda pròpia de Mallorca no havia encara mort del tot. El context ajuda a comprendre també que en les medalles emeses no hi figurí un Ferran VI, ordinal que li corresponia per Castella sinó també amb l'ordinal III com a rei de Mallorca: FERDIN VI HISPAN III MAIORIC. Però en la medalla petita el seu atreviment és major i ja expressen tan solament FERDI III ARAG, una llegenda ben inconvenient per a un rei absolut posterior a la Nova Planta.

Campaner no trobà dades referents a les medalles d'or i pensa que potser no es varen arribar a encunyar.¹⁰ Ja veurem més endavant que tampoc hi havia notícia fins ara de les medalles d'or de Carles IV i en canvi podem ara assegurar que se'n varen encunyar. És per això que malgrat que no es pugui assegurar res, ens inclinem més aviat a creure que sí que es varen emetre, ja que l'Ajuntament així ho acordà.

L'estudi de la documentació que més endavant comentarem ens permet aclarir millor el significat de la següent menció que trobà Campaner referent a la proclamació de Carles III:

«Mes al S^{OR}. Antoni Bordoy, Plater, per el treball de acuñar las monedas al tenor de lo que se pagá a Juan Muntaner per la proclamació del S^{OR}. Rey Dn. F^{DO}. sexto ... etc.»¹¹

És de creure que Joan Muntaner fou el gravador de les medalles de Ferran VI i que, a més, s'encarregà dels treballs d'encunyació. La menció significa que es va prendre en compte l'antecedent per al pagament que ara es feia a Bordoy.

La data és important perquè ens permet identificar el gravador de les medalles de Ferran VI. Es tracta de Joan Muntaner, el primer conegut d'una distingida família de gravadors i artistes que culminaria amb Bartomeu Maura Muntaner, germà del famós polític i un dels millors artistes mallorquins de totes les èpoques.¹²

PROCLAMACIÓ DE CARLES III. 1759.

A l'apèndix documental de la seva *Numismàtica Balear* reproduïx Àlvar Campaner una anotació corresponent a la proclamació de Carles III, però en canvi la situa a l'any 1789, data de proclamació de Carles IV. Restava doncs el dubte de quina era la menció equivocada, l'ordinal del rei o la data i per tant a quina proclamació es referia el document en qüestió.¹³

9. *Numismática...* op. cit. pàg. 346.

10. *Ibid.* pàg. 242.

11. *Ibid.* pàg. 346.

12. J. JUAN TOUS. *Grabadores mallorquines*. Palma de Mallorca 1977. Vid. pp. 68-76.

13. *Numismática...* op. cit. pàg. 346.

La disjuntiva la resol el llibre de J. Juan Tous ja que en mencionar els treballs de l'argenter i gravador Antoni Bordoy, cita i reproduceix els dibuixos originals de les medalles que s'encarregà d'encunyar el mateix artista, segons hem vist abans.¹⁴ Reproduïm aquí els dos models que Bordoy va fer per a les citades medalles.

A les mateixes anotacions municipals del 1759 consta que l'Ajuntament de Palma va pagar a Bordoy 171 medalles grans i 357 de petites, però Campaner es preguntava si extraoficialment no se n'hauria emès més quantitat, atesa llur abundància (sobretot de la petita) en el seu temps. Ja veurem, en comentar la proclamació de Carles IV que la sospita de Campaner té bones probabilitats de certitud.¹⁵

Les festes de proclamació de Carles III s'allargaren cinc dies i tingueren gran solemnitat. En contrast amb aquestes demostracions d'adhesió aviat fou feta una lleva obligatòria per a la milícia, capturant els homes pels pobles, a base de les delacions dels Rectors.¹⁶ Es repetia la mateixa penosa escena de pocs dies després de la proclamació de Ferran VI quan foren presos violentament tots els homes solters que hi havia a l'illa i empresonats sens contemplacions per enviar-los a la milícia. Fou una verdadera caça de l'home de manera que els contemporanis deien que era preferible tenir els seus parents com esclaus a Algèria que veure'ls tant inhumanament tractats en terra de cristians.¹⁷

PROCLAMACIÓ DE CARLES IV. 1789.

El gros fonamental de les noves informacions correspon a l'elaboració de les medalles d'aquest regnat. En primer lloc podem aclarir que el gravador fou Joan Muntaner, prevere i vicari de l'església sufragània de la Puríssima de Son Sardina. L'autor de les medalles restava ben poc clar en el text de Campaner:

«En sesión de 28 de Febrero de 1789, el Ayuntamiento de Palma comisionó a D. Antonio Dameto y Sureda de S. Martí al objeto de buscar quien hiciera cuños para las medallas de proclamación y a D. Antonio Montis para la redacción de sus mote o leyendas. En 28 de Mayo presentó Antoni Cuscheri los cuños de las medallas y se acordó que las mayores fueran de a seis sueldos y las pequeñas de a dos; que se batieran en la casa de la ciudad a presencia de D. Gerónimo de Alemany y del Secretario de la Municipalidad y que los particulares que las desearan se dirigiese al señor Regidor comisionado, no entregándose las acuñadas por encargo hasta después del día de la proclamación.»¹⁸

14. *Grabadores...* op. cit. pàg. 29 i làm. 14.

15. *Numismática...* op. cit. pàg. 244.

16. Les delacions s'originaren per una ordre que després es digué havia estat mal interpretada. *Cronicon...* op. cit. pàg. 549.

17. *Cronicon...* op. cit. pp. 534-535.

18. *Numismática...* op. cit. pàg. 246.

Fàcilment hom podria treure la conclusió que el gravador dels encunyats havia estat Cuscheri. Els documents que aportem, que són essencialment cartes de Joan Muntaner, ens revelen que el veritable artista fou ell i que Antoni Cuscheri, dit a la correspondència «El Maltès», ja que efectivament era originari de l'illa de Malta, es limità a preparar els ferros. De fet, per raons que ignorem, Muntaner no es va comunicar mai personalment amb els Regidors i altres càrrecs; lletres i «El Maltès» foren els intermediaris. Aquest fet, que ja veurem creà no poques complicacions a l'excel·lent gravador que fou Joan Muntaner, ha estat a punt de fer passar desapercebuda la seva autoria sobre els millors encunyats de medalles de proclamació que es varen fer mai a Mallorca. Així ho reconeix el mateix Campaner: «Las medallas de Carlos IV son más comunes que las de Fernando VI y Carlos III, y, al mismo tiempo mucho mejor acuñadas que aquellas».¹⁹

Remarquem que també J. Juan Tous s'erra, quant menys parcialment, en atribuir les medalles de proclamació de Carles IV al gravador Bonnín.²⁰

Vegem ara la successió dels fets, segons les dades que disposem. La correspondència de Muntaner i la resta de documents inèdits els donem íntegres a l'apèndix, Aquí ens hi referirem seguint l'ordre numèric amb què els hem organitzats.

- 16 gener 1789 Arriba a Mallorca la notícia de la mort de Carles III.²¹
- 20 gener 1789 Reial Ordre de preparar els funerals del rei difunt i la proclamació del seu successor Carles IV.²²
- 28 febrer 1789 Es comissiona a A. Dameto i A. Montis per a la preparació dels encunyats i determinació de llegendes de les medalles de proclamació.²³
- 5 març 1789 Acabades les funcions religioses en memòria de Carles III, l'Ajuntament convoca els 12 cavallers destinats amb anterioritat per ocupar-se de les festes de proclamació de Carles IV.²⁴
- 26 abril 1789 L'Ajuntament fixa per als dies 25, 26 i 27 de maig la celebració de les festes de proclamació. Aquest acord fou modificat, assenyalant els dies 7, 8 i 9 de juny. La malaltia de Dameto i altres qüestions són invocades per a retardar-les fins els dies 4, 5 i 6 de juliol. En observar que en aquestes darreres dates hi havia lluna plena i això perjudicaria l'efecte de les il·luminacions.

19. Ibid. pàg. 247.

20. *Grabadores...* op. cit. pàg. 29, on escriu el nom amb dues n: Bonnín. Muntaner l'escriu sempre amb una sola, però el correcte ha d'ésser amb dues perquè així signa un dels seus treballs: Bonnín F. Vid. làmina 15.

21. *Cronicon...* op. cit. pàg. 489.

22. Ibid, ibid.

23. *Numismática...* op. cit. pàg. 246.

24. *Cronicón...* op. cit. pàg. 591.

- cions es decideix, finalment, que siguin els dies 11, 12 i 13 de juliol. Aquest darrer acord és del 21 de juny.²⁵
- ? abril? 1789 Dameto encarrega a Joan Muntaner el gravat dels encunys de les medalles de proclamació. Li lliura un dibuix de com han d'ésser, una «estampa», probablement un retrat del rei i una medalla de model, probablement la petita de bust de València, ja que Muntaner es refereix en una carta al tipus valencià. Antoni Cuscheri, dit «el Maltès» féu els ferros o peces d'acer per a gravar i li foren tramesos a Muntaner. En una visita que Montis féu al taller de Muntaner un dels que l'acompanyava s'adonà d'un error al dibuix i se l'endugué. Dos dies més tard Muntaner reclamà a Montis el dibuix model i aquest li trameté de nou. Muntaner cregué que era corregit.²⁶
- 15? maig 1789 Joan Muntaner lliura els encunys.²⁷
- 18 juny 1789 Cuscheri retorna a Joan Muntaner els encunys dient-li que les monedes no surte bé. Muntaner dedueix que això succeix perquè la superfície dels encunys no era plana sinó convexa, error atribuïble a Cuscheri. Un cop retocats per Cuscheri, Muntaner s'avé a gravar-los de nou, sens nou càrrec, però reclama que li siguin pagades les 120 lliures del seu treball de gravar dos encunys grans i dos de petits.²⁸
- 22 juny 1789 Muntaner respon al secretari de la Ciutat que compta en poder lliurar els encunys novament gravats dins el mes.²⁹
- 24 juny 1789 Nova reclamació de la Ciutat contestada en termes semblants per Muntaner.³⁰
- 28 juny 1789 Muntaner lliura els nous encunys que considera són correctes: «me apareix no poden estar millor». Dóna instruccions per a l'encunyació: que la planxa sigui tova, que es doni el cop ben verticalment i que és aconsellable escalfar els cospells. Cuscheri s'encarregà de dur els nous encunys a l'Ajuntament.³¹
- ? juny 1789 En fer proves amb els nous encunys es comprova que les meda-

25. *Cronicón...* op. cit. pp. 592-593.

26. Apèndix. docs. VI, VII i IX.

27. La data exacta no la coneixem, però en retornar els encunys la Ciutat per no sortir bé les proves diu Muntaner que ha passat més d'un mes des que els lliurà els primers encunys. Vid. doc. VI on diu «cerca de dos meses», probablement amb exageració.

28. Apèndix. Doc. I.

29. Ibid. doc. II.

30. Ibid. doc. III.

31. Ibid. doc. IV.

lles no surten bé. Els regidors opten per encomanar l'encunyació al gravador i argenter Bonnin, el qual, segons ell féu nous encunys i segons Muntaner es limità a un petit retoc d'un encuny petit i a esmenar la manca de traça dels encunyadors. Muntaner s'indigna de l'encàrrec que la Ciutat ha fet a Bonnin i diu que aquest és incapaç de gravar encunys. També es compromet a batres peces correctes amb els seus encunys i en data de 6 de juliol reclama de nou el pagament del seu treball.³²

11 juliol 1789 Primer dia de les festes de proclamació de Carles IV amb el repartiment de medalles. En ocasió de la proclamació de Ferran VI es llençaran grapats de medalles al poble. No hi ha constància que es fes en aquesta ocasió.³³

? juliol 1789 Tal com s'havia acordat, passades les festes es fabricaren i es distribuïren les medalles d'encàrrec («de particulares»). Tant les fetes per a la proclamació com aquestes foren obrades amb els encunys de Muntaner fins que algú observà que a la grossa no hi havia de dir CAROLO sinó CARLO, la qual cosa degué fer suspendre l'encunyació i distribució de medalles.³⁴

18 juliol 1789 L'Ajuntament prescindeix novament de Muntaner i encarrega a Bonnin nous encunys amb esmena de l'error al·ludit. Muntaner se n'assebenta i argumenta que ell no ha fet altra cosa que gravar la llegenda que consta al dibuix original. S'ofereix a fer un nou encuny si cal o a corregir l'anterior. Afirmar que Bonnin és incapaç de fer uns tals encunys i emplaça als Regidors que els hi encarreguin, segur que si prescindeixen d'ell hauran d'anar a fer el gravat dels encunys fora del Regne.³⁵

26 juliol 1789 Carta indignada de Muntaner a Dameto proclamant la seva innocència, reclamant el pagament de la seva feina i amenaçant amb acudir a la Justícia i a fer arribar al rei un memorial i una medalla de mostra. Es diu assabentat que Bonnin es troba en aquell moment preparant els nous encunys.³⁶

31 agost 1789 Nova carta reclamatòria de Muntaner a Dameto. Sembla que la Ciutat s'ha queixat de la duresa de la carta anterior que ell excusa en el fet que no li han dit ni pagat res.³⁷

32. Ibid. docs. V i VI.

33. *Numismática...* op. cit. pàg. 242. Idem. pàg. 246. *Cronicon...* op. cit. pàg. 593.

34. Apèndix. Doc. IX.

35. Ibid. docs. VII i IX.

36. Ibid. doc. VII.

37. Ibid. doc. VIII.

- 10 novembre 1789 Memorial a Gerònim d'Alemaný reiterant la narració detallada dels fets i reclamant encara el pagament dels encunys³⁸
- ? ? 1789 Bonnin, en data que desconexim degué fer nous encunys, cosa que es demostra tant per les al·lusions de Muntaner com per l'existència d'altres medalles de diferent art i lletra i amb la llegenda CARLO³⁹
- ? ? 1790 Es paguen a Josep Ferrer 4 lliures i 4 sous «per rodar la màquina de acuñar les monedes de la Ciutat en 1789».⁴⁰

La sèrie anterior de notícies ens permet de concloure amb bona seguretat que els encunys per a la proclamació de Carles IV foren obrats tres vegades. Dues per mà de Muntaner i amb la llegenda CAROLO i un per mà de Bonnin i amb la llegenda CARLO.

Dels primers encunys no en deuen pas haver arribat monedes ja que, com podem recordar, no marcaven bé a causa de la convexitat dels ferros. Hi ha doncs dos jocs d'encunys que han d'haver deixat medalles obrades, i han d'esser el segon de Muntaner, amb CAROLO i el de Bonnin amb CARLO. Si comprovem les làmines de Campaner veurem que hi ha efectivament una medalla gran amb CAROLO i l'altra amb CARLO, per bé que aquest detall passà per alt a aquell autor, ja que descriu els dos tipus com si portessin CAROLO. El dibuixant, però, que féu les làmines, no s'errà pas.⁴¹

Amb aquest detall resten clarament identificades les medalles de Muntaner i de Bonnin, pel que fa al tipus més gran. Pel que fa a la medalla petita, no ens podem valdre d'aquest detall ja que ambdós tipus coneguts porten la menció CARLOS. Si deixem els dibuixos de Campaner i comprovem els exemplars coneguts ens adonarem que la medalla gran amb menció CAROLO, és a dir, la de Muntaner, té uns caràcters de lletra molt ben gravats, i molt semblants als de la medalla petita que porta el monograma PALMA de forma correcte, mentre que la que porta un monograma estraftet s'agermana de tipus de lletra i de factura amb la medalla que du la menció CARLO.

És evident el millor art de la parella de medalles de Muntaner, sens que puguem negar, però, a Bonnin, la seva capacitat per a gravar encunys. Una cosa resta però a primera vista poc clara: ¿per què Bonnin féu aquell monograma tan absurd

38. Ibid. doc. IX.

39. Numismática... op. cit. lám. XI.

40. Apèndix. Doc. X.

41. El mateix Campaner fa observar que no sempre dibuixos i descripcions són exactes perquè el dibuixant va treballar, en alguns casos amb exemplars diferents. En aquest cas, però, sembla que es tracta d'un senzill error.

1

2

M U N T A N E R

3

4

B O N N I N

5

6

1. Dibuixos de Bordoy per a les medalles de Carles III (reduïts). 2. Tipus valencians per a Carles IV que inspiraren probablement els mallorquins. 3 i 4. Medalles de Muntaner. A la petita hi féu un monograma amb traços vegetals que diu PALMA, en la línia de la petita valenciana que combina una C coronada i una V. 5 i 6. Medalles de Bonnin, ben gravades, però inferiors a les de Muntaner. A la petita hi féu un dibuix vegetal capriciós, potser perquè no interpretà el monograma de Muntaner. La llegenda CAROLO per a Muntaner, CARLO per a Bonnin ens permet identificar les medalles grans sense dubte i el parentiu d'estil, les petites.

a la medalla petita? És probable que Muntaner hagués fet el monograma de PALMA amb traços de tipus vegetal inspirant-se en la medalla petita de València que porta les lletres C i V (probablement Carles i València) superposades i superades d'una corona de llorer. El traç del seu monograma PALMA, s'hi aproxima molt. És fàcil que Bonnin no arribés a comprendre el sentit del monograma i es pensés que es tractava d'un simple dibuix ornamental. Això explicaria la seva capriciosa factura.

Podem doncs atribuir a Muntaner els tipus 2 i 4 de Campaner i a Bonnin els 1 i 3. Cal comentar que les medalles de Bonnin són molt més rares que les de Muntaner, probablement perquè quan s'obraren les de Bonnin la major part de l'encunyació ja era completa.

Moltes altres preguntes podríem ara formular-nos, però potser serà millor, abans d'assajar de respondre-les d'explicar una mica qui eren Muntaner i Bonnin.

Joan Muntaner i Moner era sacerdot i nét del fundador de la famosa nissaga d'artistes i gravadors, Joan Muntaner. Devia ésser una família ben considerada ja que, com hem vist la Ciutat havia encomanat les medalles de proclamació de Ferran VI a Joan Muntaner, avi de l'artista del mateix nom que ara comentem i també consten encàrrecs fets al germà d'aquest, de nom Josep.⁴² Joan Muntaner i Moner era un bon gravador, com ho demostren altres nombrosos treballs eixits de la seva mà.⁴³ Havia nascut a Palma l'any 1750 i a la mateixa ciutat morí el 1792.

Josep Bonnin va néixer també a Palma, el mateix any que Muntaner: 1750. Va aprendre dibuix a l'Escola de la Sociedad Económica de Amigos del Pais, entitat que atorgà un premi especial a Bonnin l'any 1779. També aquesta societat encomanà l'any 1790 a Bonnin el gravat de la medalla d'or que es donà a Joan Nicolau per haver descobert el procediment d'estampar les banderes. Bonnin fou home laboriós però morí pobre, potser perquè malgrat el seu art fou perjudicat per la seva condició de xueta.⁴⁴ Efectivament, bé que obtingués finalment encàrrec de la Ciutat per a obrar les segones medalles de Carles IV, més aviat sembla que fou a desgrat.

Efectivament, el canvi d'artista bé pogué respondre al nerviosisme dels Regidors davant els reiterats assajos fallits. Muntaner, i aquest potser fou el seu error, no es mogué mai de casa seva i es limità a trametre lletres i emissaris. Probable-

42. Aquest fou l'autor del conegut mapa de Mallorca dit «Del Cardenal Despuig» (J. JUAN TONS. *Grabadores...* op. cit. pàg. 43).

43. Vid. J. JUAN TONS. *Grabadores...* op. cit. on reproduceix diferents treballs de gran qualitat.

44. A. Campaner. *Cronicon...* op. cit. pàg. 594. Per la qüestió delx xuetes o descendents dels conversos d'origen hebreu vid. MIQUEL FORTEZA. *Els descendents dels jueus conversos de Mallorca*. Mallorca 1970. Bonnin era un dels cognoms considerat xueta. Ja Moll fa observar que cap dels catorze noms considerats hebreus són d'origen semític i que en canvi els evidentment semítics com Abraham o Salom no foren considerats xuetes. F. DE B. MOLL. *Els llinatges catalans*. Mallorca 1982. pàg. 40.

ment Bonnin seguia de prop el procés i actuà en moment oportú, quant a causa de les reiterades dilacions en la celebració de les festes de proclamació els Regidors podien veure com una catàstrofe un nou retard a causa de les medalles. Mentí, probablement Bonnin en dir que havia fet nous encunys per a la proclamació i efectivament, tal com diu Muntaner, es degué limitar a lleugers retocs. D'altra banda, degué vetllar l'operació de prop a fi d'obviar els petits problemes tècnics que feren inviable l'ús dels encunys de Muntaner en un primer moment.

Però el moment de fer efectivament encunys nous arribà finalment per a Bonnin el dia que es descobrí l'error de CAROLO. Llavors es demostrà que Muntaner exagerava en dir que Bonnin no era capaç de fer encunys.

En definitiva, doncs, tant Muntaner com Bonnin sabien i podien gravar encunys, per bé que Muntaner fou, sens dubte, un artista superior.

Quantes medalles s'obraren?

Les llistes que acompanyen la correspondència de Muntaner amb les autoritats ciutadanes ens parlen de 120 medalles grans de plata i 120 de petites també de plata en ocasió de les festes. Hi ha però diferents afegits a un primer total de 115 i 115 i no sembla segur que la llista fos completa. En qualsevol cas no hi ha un total final. També ignorem si a més d'aquestes medalles, assignades a diferents autoritats, se'n llençaren altres al poble. La llista de medalles lliurades a particulars després de les festes ens dóna uns altres contingents de 106 medalles grans i 99 de petites, totes d'argent. Hi ha doncs un total mínim de 226 medalles grans i 210 petites i el fet que les llistes siguin junt amb la documentació de Muntaner fa pensar que totes elles foren emeses amb els encunys obrats per ell.⁴⁵

La llista d'encàrrecs ens parla també de 3 medalles grans i dues de petites fetes d'or. Aquestes medalles d'or, obrades sens dubte, per bé que desconegudes fins ara, no se sabia que s'haguessin encunyat. Així la documentació que analitzem ens dóna una altra dada de gran interès i ens permet de veure amb menys escepticisme la possibilitat d'encunyacions d'or en ocasió de la proclamació de Ferran VI, tal com hem comentat abans.⁴⁶

La correspondència ens dóna també nombrosos detalls de tipus tècnic. En parlar de l'encunyació Muntaner recomana que s'empri planxa d'argent que sigui tova o bé que es faci l'encunyació en calent. Acusa la Ciutat d'haver emprat argent de més baixa llei, fet que pot haver produït que el metall no corri amb facilitat i les medalles quedin poc gravades. Muntaner creu també que el procediment de molinet és superior al de martell per a obtenir peces ben executades. La raó principal deu raure en què el molinet dóna amb facilitat la pressió necessària mentre que en obrar a martell cal tenir traça, més que en donar un cop ben fort en què sigui

45. Apèndix. docs. XI i XII.

46. Id. doc. XII.

donat verticalment.⁴⁷ Muntaner, que venia de família d'artistes devia tenir experiència en aquestes qüestions.

Era exagerat el preu reclamat per Muntaner? Si sumem les quantitats demanades pels encunys obtenim un total de 80 peces de 8, equivalents en aquell temps a 120 lliures.⁴⁸ Bordoy havia cobrat poc més de 68 lliures per als encunys del temps de Carles III,⁴⁹ Muntaner argumenta que el treball no es pot comparar i posa èmfasi en la complexitat de l'escut del revers del seu tipus.⁵⁰ Té bona part de raó. D'altra banda cal tenir en compte que en la proclamació d'Isabel II el gravador va obtenir unes 60 lliures, però les medalles són molt més senzilles, amb escut i llegenda omplint el camp.⁵¹ La xifra de Muntaner és, doncs, un xic alta en comparació dels encàrrecs anteriors però no resulta exageradament alta.

Arribà a cobrar Muntaner? La inútil reiteració de lletres semblaria indicar, a primera vista, que no va arribar a cobrar. Havíem pensat si la Ciutat com a fórmula compensatòria no li deixés cobrar a ell els muntants de les medalles d'encàrrec. Ens ho fa pensar la llista de particulars, que degué ésser entre els papers de Muntaner. Si fou així, el cobrament documentat és petit. Efectivament, si descomptem el valor de l'argent de cada moneda,⁵² resten 2 i un sou de guany respectivament per a les medalles grossa i petitat i el guany total per a les de plata ens dona només unes 16 lliures. Per molt que hi sumem per a les 5 d'or, difícilment arribarem a una xifra pròxima a la de la factura presentada. Per tant, si Muntaner va controlar l'emissió de la part de la llista dels encàrrecs no es va poder rescabalar, ni de bon tros, del seu treball. Malgrat tot nosaltres pensem que probablement es degué arribar a alguna solució conciliadora, tot i l'actitud de la disensió que les lletres de Muntaner semblen assenyalar.

Ens ho fa pensar el fet que l'any 1808, mort ja Muntaner, novament els Regidors es llencen a fer moneda i encarreguen la seva obra a Antoni Cuscheri, l'anomenat «maltès» a la correspondència de Muntaner i que d'alguna manera, apareix com a persona de la seva confiança.⁵³ Curiosament, altra volta s'interferí Bonnin en la qüestió, fent veure que els duros rodons que ell els ofería eren millors que els hexagonals que fins llavors havia obrat Cuscheri. La Ciutat adoptà llavors la salomònica solució de fer obrar peces rodones tant a Bonnin com a Cuscheri, de

47. Id. doc. IV.

48. J. M. BOVER. *Noticias de la Isla de Mallorca*. Palma 1864. A la pàg. 138 dona un quadre d'equivalències obtinguda d'una pragmàtica del 1779, és a dir en data ben pròxima.

49. Campaner. *Numismática*... op. cit. pàg. 346.

50. Apèndix. doc. I.

51. Campaner. *Numismática*... op. cit. pàg. 347. Ibid. lám. XI, núm. 1.

52. Efectivament, l'acord del municipi dona a les medalles el valor de curs de sis i dos sous respectivament. Campaner. *Numismática*... op. cit. pàg. 246.

53. El procés és detalladament documentat per Campaner. *Numismática*... op. cit. pp. 231-234 i apèndix documental núms. 54, 55, 56, 57.

manera que ens ha arribat també dues varietats dels duros rodons del 1808.⁵⁴ La rivalitat ultrapassà doncs, la mort de Muntaner. Diguem també que ni els duros de Bonnin ni els de Cuscheri són cap meravella de l'art monetari i que en proposar-se els Regidors l'any 812 de fer peces de 12 diners o 6 doblers hagueren de recórrer a la seca ambulant de Catalunya que s'havia refugiat llavors a Palma. És possible, doncs, que tal com ho havia previst Muntaner, la Ciutat no hagués quedat satisfeta dels treballs del gravador i argenter Bonnin.⁵⁵

Les medalles foren obrades a martell. L'anotació de l'albarà de pagament a Josep Ferrer de 4 lliures i 4 sous per 12 jornals «per rodar la Maquina de acuñar les monedes de la Ciutat» deu correspondre a algun útil per a gravar el cordó. Per cert que, no sabem si pel fet que Ferrer no sabia escriure, com es diu, se li paguen 4 lliures 4 sous quan en realitat li corresponien 4 lliures 16 sous.⁵⁶ ¿Abús d'ignorància o drets per a escriure l'albarà? En el segon cas podem dir que la feina de l'escrivent fou ben pagada.

Resumint, podem veure que la nova documentació ens ha permès aclarir dues qüestions importants; l'emissió de peces d'or i l'autoria dels dos grups de medalles. A més, hem obtingut altres dades complementàries i un munt d'informacions de caràcter anecdòtic, no pas mancades d'interès.

Per damunt de les fretures i dificultats dels Regidors de Palma podem congratular-nos que les seves exigències ens hagin fet arribar, per partida doble, les millores medalles mallorquines de proclamació.

I una darrera anècdota.

Ja hem dit que no ens consta que durant les festes de proclamació de Carles IV es llancessin medalles al poble com s'havia fet en altres ocasions⁵⁷. En canvi és sabut que amb motiu de la proclamació d'Isabel II no tan sols es llançaren medalles sinó també dolços. És ben curiós el relat que en fa un contemporani:

«...debe atestiguar que se echaron los dulces y monedas, sin que se notase en los concurrentes la sórdida avidez, que en semejantes ocasiones agita el populacho de otros paises: que no hubo ningun insulto, ningun golpe, ni aun la mas leve señal de descomedimiento: la suerte distribuía los dones, y distribuidos no los disputaba la codicia. La sensatez y la moderación son cualidades inherentes al caracter del generoso pueblo mallorquin... Con pueblo tan dócil, tan morigerado... se tienen todos los elementos necesarios para crear la pública prosperidad⁵⁸.».

És de creure que el cronista no es referia pas a la prosperitat del «sórdido populacho».

54. Campaner. *Numismática...* op. cit. Làm. X, núms. 3 i 4.

55. Ibid. docs. 57 i 58.

56. Apèndix. doc. X.

57. Així ho podem comprovar ara en l'extracte de les cròniques de l'època que en fa MIQUEL S. OLIVER a *Mallorca durante la Primera Revolución*. Palma 1901, pp. 97-112.

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

18 juny 1789

Carta de Joan Muntaner a Antoni Dameto explicant-li que està repetint els encunys per dificultats tècniques i d'estampa. Li reclama el preu del seu treball.

Molt senyor meu. Sr. M. Antoni Dameto: Vuy me es vingut el Senyor Antoni el Maltès ab los cunys y monedas, las que no volen servir, per causa de ques diu, que dits encunys no estan ben ajustats. Jo no tenia més obligació que treballarlos de la manera que se me entregaren; y al ajustarlos corresponia al Argenter, puis no era treball que jo hagues de fer, ni hey baix reflexionar, puis pensava que ja se me entregaven ajustats.

Mes me ha dit, que el retrato del Rey el trobaven vell; y magre, y el coll larch; y a eixo li he dit que el coll, es proporcionat, y apareix llarch per estar desnú com la Moneda de Valencia; pero que lo remediaria, y el faria mes gras, y que no aparagues tan vell, en quant fos posible. Ja fa temps que haurian pogut dirme lo que han dit hara, y no hem trobaria ab tant poch temps, y tan ocupat ab los examens de vicaris, que pens han comensat vuy, y tenim de acudir per examinar-me, y sempre un se ha de prevenir.

Jo he escrit al Senyor M. Antoni Montis, y entre altres cosas que li dich es que jo no tench mes obligació que entregar las provas á satisfacció, que el no surtir be despues las Monedas no es culpa mia sinos del qui dona el cop, ó de los instruments que no tenan a proposit com en las altres parts; y los pot advertir que mentras no sia un ferrer habil qui pech el cop sen errerán molts, puis si no cau ben a plom no surtirá y per esto se hauria de tenir un Molinet que segurament las de Valencia se son tretas de semblant modo; en fin li dich que procurare a contentarlos dema part, y que he sentit el encarregar-me de semblant treball, quant no som estat bo per confiarme los menos dificultosos.

Li dich he escrit a vostè sobre el seu importe, que son trenta pessas de 8 del cuny del Rey, vint y cinch de las Armas y altres 25 de los dos petits y que esto es el ultim preu sens llevar un diner puis el Maltés hem digué que en Malta, los qui fan encunys los tenen ajustats a una doble de vint cada parell uns ab altres; y que de eixo no se podia pendrer regla perque hey ha molta diferencia de los cunys que se fan per Argenter ahont no hey ha Armes, ni lletras ni Caras a eixos que he treballat, puis solament de las Armas de la Ciutat gravadas en Plata, que es mes facil de obrar que no en Cér, valerian trenta pesas de vuit. Vd. los podrá

58. Opuscle d'autor anònim: *Festejos de la Ciudad de Palma en los dias 24, 25 y 26 de julio de 1833 la Jura de la Serenísima Señora Princesa Doña Maria Isabel Luisa como heredera del trono a falta de varón*. Palma, sense data, «en las librerías de D. Felipe Guasp».

fer present lo que li dich y que no deuen regularse per lo que altres vegades ha pagat la Ciutat puis el temps es distint y distint el treball.

Los retratos dins tres dies esteran acabats del tot, encara que los hauré de deixar de prompta fins hage recompost los encunys cuyo treball que no es per culpa mia, sinos per defecta de no entregarme los dits Cunys ben ajustats, mereixo alguna gratificació, pero no obstante no los demano cosa alguna. Los dits retratos son surtits moltes vegades be y pens que li gusteran Mes que los de en Ferrer.

Mande a son segur i aff^e. servidor.

Juan Muntaner, prevere. y Vicari

Arxiu particular. Inèdit.

II

22 juny 1789

Carta de Joan Muntaner a Joan Verd, secretari de l'Ajuntament informant-lo que aviat tindrà acabats els encunys.

Muy S^{or}. mio: En respuesta de la de Vm, que de Orden de la Ciudad me escrivió, y recibí ayer, devo dezirle, que por todo el corriente estarán concluidos los Cuños para las Monedas, y si es posible haré sea antes. Si quando se entregaron ellos huvieran atendido a mi Carta que escribí no me hallaria ahora tan apretado con el tiempo tan corto.

Dios guarde a Vm m^s. a^s. Vicaria de la Purísima y Junio 22 de 1789.

B.L.M. de Vm.

Su mas att^o. ser^{or}. y Capⁿ.

Juan Muntaner pro. y Vi^o.

S^{or}. Dn. Juan Verd Secretario de la Ciudad

Arxiu particular. Inèdit.

III

24 juny 1789

Carta de Joan Muntaner a Joan Verd en termes semblants a l'anterior.

Muy S^{or}. mio: En respuesta de la Vm que me ha escrito de Orden de los Señores de la Ciudad devo dezirle queu tengo animo de que los dos Cuños grandes setaran concluidos antes de acabar el corriente, con lo que podrán hazerse las Monedas, que una vez que el Platero que tiene las Planchas ajustadas no necessita mucho tiempo para hazerlas.

Dios Gde a Vm m^s. a^s. Vicaria de la Purísima y Junio 24 de 1789.

B.L.M. de Vm.

Su aff^{mo}. serv^{or}. y Capⁿ.

Juan Muntaner pro. y Vic^o.

S^{or}. Dn. Juan Verd Secretario de la Ciudad

Arxiu particular. Inèdit.

IV

28 juny 1789

Carta de Joan Muntaner a Antoni Dameto informant-lo de la tramesa dels nous encunys i donant instruccions per a l'encunyació.

Molt S^{or}. meu S^{or}. Dⁿ. Antoni. Esta li escrich per que voldria saber si los retratos han agradat; y para dirli que si los lletreros no han de estar axí com los vatx posar que los fassen en un paper y que ley posen demunt.

Vuy he enviat los Cunys en el Maltes, y me apareix no poden estar millor. Es precis que el qui ha de donar el golpe sia un ferrer practich, puis no está ab la forsa sinos en donarlo a plom.

Jo faria que la planxa fos calenta a lo menos la de las monedas que se han de Presentar en el Rey, y axí es cert seria mes blana y sens dubta seria mes facil de surtir. Ells lo dispondran axí com los apareixi. Quedo a las suas ordes de esta se Vicaria y Juny 28 de 1789.

B.L.M. de Vm
son aff^e serv^{or} y Capellà
Juan Muntaner pre. y Vic.

Arxiu particular. Inèdit.

V

6 juliol 1789

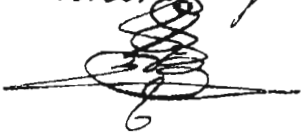
Carta de Joan Muntaner a Joan Verd, secretari de l'Ajuntament queixant-se de que hagin encarregat el treball a un altre gravador i assegurant que si les medalles darreres no havien sortit bé era a causa de la poca traça del que les picava. Reclama el pagament.

Muy Señor Mio: En consecuencia de las cartas que Vm. me escribió de Orden de la Ciudad, entregué los Cuños concluidos al Maltés, previniéndole sacase la prueba por ver si havia algo que remediar. Ayer tuve noticia que las Medallas no salieron bien y que habian encargado el trabajo a otro lo que me parece no devian ejecutarlo sin darme aviso pues la causa a no salir con perfección podia ser la delgadez de las Planchas; faltar los instrumentos a propósito y por otra circunstancia que era muy facil de remediar; en cuya inteligencia estimaré a Vm. lo haga presente al muy Iltre. y Noble Ayuntamiento para que disponga el que se me de satisfacción por el trabajo que he prestado, como es justo, mayormente quando no se me puede culpar defecto alguno; pues siempre que quieran pueden devolverme dichos cuños y yo les presentaré ejemplares perfectamente sacados y mejores que el Original que se me entregó para modelo.

He sentido mucho el que no se me avisase quando con facilidad hubiera hallado el remedio para que quedasen y saliesen bien imprimidas las Monedas; y assí no siendo yó culpable espero quedar con la satisfacción correspondiente; que es

Muy Sr. mio: En Resp.
puesta a la de Vm. que me ha escrito
reorden a los Señores de la Ciudad, deo de-
zirme que tengo animo a que los dos
Cuños grandes errasen concluidos antes
de acabar el Corriente, con que podían
hacerse las monedas, que una vez que
el Platero tiene las Planchas ajustadas no
necesita mucho tiempo para hacerlas.

Deo p. de Vm. m. d. Vicaria de la
Realissima y Junio 24. de 1789.

D. de Vm.
Su aff.º servor. y Cap.º
Juan Montaner ^{pro. Vic.º}

Don Juan Rexd Vicet.º de la Audi.

quando se me ofrece participarle interin ruego a Dios le g^{de} ra^s a^{ls}. Vicaria de Son Sard^a y Julio 6 de 1789.

B.L.M. a Vm.

Su aff.^o Serv^{or} y Capⁿ.

Juan Muntaner pro. y Vic^o

Sr. D. Juan Verd Secretario de la Ciudad

Arxiu particular. Inèdit.

VI

18 juliol 1789

Carta de Joan Muntaner a Nicolau Santandreu explicant tot el procés i conflictes en la fabricació dels encunyys, afirmant que Bonnin és incapaç de gravar uns encunyys i reclamant el que li deuen.

Amigo Dn Nicolas Santandreu. Visto la de Vm. le digo que Dn. Antonio Dameto me embió el Letrero y Dibuxo de los Cuños y me parece (no estoy formal) que decia Carolo. Vinieron aquí D. Antonio Montis, el Dr. Contestí y otros dos, que no conocí, el uno de estos, que me acuerdo estava picado de Viruelas, dixo que el Letrero no estava bién, que el lo pondria assi como havia de estar, y en efecto se llevó el que yo tenia, y al cabo de dos dias embié a casa de Dn. Montis por el que se me havia de embiar y assí al tenor del que se me entregó hize el Cuño y no es mia la equivocación; y ha sido milagro el tener yo el mismo papelito, que vió el Obispo mi S^{or}. un día pues dos vezes le tuve en las manos para romperle, y ahora lo hubiera sentido.

A mi me parece, que si Yo hubiesse sido culpado, no podia la Ciudad hazerme Cargo y pararme los perjuicios que Vm. dize, pues todos somos errables, y solo se me podia precisar bolverlo a Trabajar. Ellos son mas culpables porque en cerca dos meses que tuvieron las pruebas podian haver reparado la Falta; y quando los bolví a trabaxar por ser algo convexos (que no era culpa mia pues los hize assi como me los entregaron) entonces se huviera podido corregir el Defecto pero ellos no lo repararon y yo no tenia mas obligación que hazer segun lo que se me havia dado. Si es necessario que yo le embie el mismo papelito, me lo avisará.

He sentido y siento las voces que ha espercido Bonin diziendo, que ha tenido que hazer los cuños y sacar las monedas porquè ni yo ni el Maltes lo havemos sabido hazer siendo assi que el no es capaz para hazerlos, o sinó que lo prueve la Ciudad quando se buelva a hacer el cuño de la Falta. Si yo lo se no tienen que venir a mi despues, pues se de cierto que si yo no lo trabajo habran de acudir fuera Reyno, si lo quieren. El Pelo del cuño pequeño es falta del herrero y del Maltes que ultimamente lo limó. En fin veremos lo que resultará; Yo quisiera mi Dinero que bastante lo necessito para socorrer a mi familia. Si Vm. puede hazer algo, se lo estimaré y también puede prevenir a algunos de los Regidores, que no obs-

tante de que no soy Culpable, si quieren, les serviré luego en hazer el Cuño nuevo, y saldrá mejor que el que esta echo; y me daran la gratificación que quieran. Mande Vm. como puede a su mas aff^o Amigo c Cap.ⁿ

Juan Muntaner pro. y Vi^o
18 Julio 1789

Arxiu particular. Inèdit.

VII

26 juliol 1789

Carta de Joan Muntaner a Antoni Dameto amb detallat relat de tot el conflicte dels encunyys, tot justificant la seva innocència. Reclama el que li deuen i adverteix que si no li fan justícia presentara demanda legal i ferà arribar un memorial al rei.

Sr. Dn. Antonio Dameto: Mi Dueño y Sor. mio: Como las ocupaciones y la estación del tiempo no me han dado lugar de venir a ver VS me he determinado escribirle esta para decirle he estrañado mucho el proceder de la Ciudad en orden de los Cuños, que me parece no ha sido con rectitud, o por lo menos con aquellos terminos que correspondian a Su Nobleza.

Yo trabajé los Cuños y ya sabe V.S. que tuve después de bolverlos a trabaxar porque fueron algo Convexos, lo que no era falta mia, pues no tenia mas obligación que hacerlos assi como se me entregaron. Trabajados segunda vez y entregados en consecuencia de dos cartas escritas por el Señor Secretario de la Ciudad de Orden del Noble Ayuntamiento; previne, tanto a esse como al Maltés, que sacassen las pruebas, y si havia defecto lo remediaria. Tuve la noticia de que no havian salido bién imprimidas las Monedas, pero la culpa no era defecto de dichos Cuños, sinó falta de que la Plata no era fina y amable, y de otra circunstancias que por no tenerse presentes impedian la perfección. En vista de esto supe se encargó a Bonín el trabajo; y aunque voceó haria nuevos cuños; fué mentira, porqué no los tocó, como vi yo una Moneda y solo remedió un pelo que havia sacado el pequeño de la Cifra; lo que era culpa del Herrero, y no mia. Después de las Fiestas notó su Ilt^{ma} el defecto de que faltava una O en el Letrero del cuño del Retrato del Rey, y sin darme la Ciudad el menor aviso ni hacerme cargo alguno del defecto; tuvieron Ayuntamiento y determinaron que dicho Bonin hiciese nuevo otro Cuño, como en efecto dicen los haze en el dia.

Vd. me entregó el Dibuxo, y Letrero que havia de gravar: yo no se si dicho Letrero decia *Carlo* o *Carolo* lo que se es, que haviendo venido Dn. Antonio Montis, con tres mas, el uno de ellos dixo que el Letrero no estava bien, y se lo llevó para hazerlo assi como havia de estar, y al cabo de dos dias embié por él, y assi como se me remitió lo gravé, pues tengo el mismo y dize *Carolo*. Si dicho S^{or} se equivocó o no yo no lo se, solo se que lo trabaxé así como se me entregó y lo pueden

ver los Señores quando quieran. Este defecto, de que yo no soy culpable: hubieran ellos podido reparar, o advertir quando les entregué las primeras pruebas, y entonces se hubiera remediado quando los volví a trabajar de nuevo, pues en mas de un Mes y medio tuvieron los exemplares, havia bastante tiempo para remediarse la falta, la qual, aunque hubiesse sido mia (que solo uno es perfecto) no havia motivo para encargar a otro el trabajo sin decirme cosa: pues en tal caso era regular expresarme, a que bolviesse a trabajar el Cuño de nuevo sin pagarme cosa alguna por el nuevo trabajo; y assí me parece havian de proceder mayormente quando me havia offrecido a remediar los defectos que encontrassen y de este modo ahorrarán lo que haora tendran que pagar, y no por esso se prescindiran de darme a mi cumplida satisfacción porque habiendo trabajado sin culpa ni defecto alguno de mi parte, deven pagar mi travajo en cuya Consequencia, respecto que VS fué el primero que me habló sobre dicho trabajo, me ha parecido no devia proceder en terminos de justicia, sin enterarle antes de todo lo que va referido, y darle aviso; y assí estimaré mucho de VS. se digne hablar a los Señores Cavalleros de la Ciudad, y hazerles presente que yo no soy culpable en el defecto que se encontró en el Cuño como puedo manifestar y por consiguiente es razon que se me satisfaga el trabajo, y si ellos hallan que es razon y justicia no satisfacerme el Cuño de la Falta que para excusar litigio me paguen los otros; cuya determinación y resolución estimaré de VS. me lo escriba por medio de su Capellan, el S^{or}. Sebastián o por el S^{or}. Bonet Noa^{es}., o por conducto de Dn. Nicolas Santandreu que ya queda enterado; Lo que quisiera quanto antes porque en sabiendo que la Ciudad no me quiere pagar, pondre mi demanda a la Il. Sala, y por otra parte no faltara sujeto que ponga en manos propias a Su Mag^d. una Moneda y un Memorial para hacerle presente, que después de mas de dos meses de trabajo y tener yo mi Familia tan necessitada no quieren los Señores de la Ciudad darme satisfacción del trabajo que he prestado, por una falta inculpable; que expecificaré con individuación, y con los justificativos que manifiesten mi inocencia.

Todo se hubiera remediado y quedara Compuesto al mandarme trabajar de nuevo otro Cuño y no encargarlo a Bonin, de quien espero no quedarán bien satisfechos, como lo verán porqué solo este podrá hacer el bulto insiguiendo mi perfil, pero no las perfecciones de la cara, ni las Letras assi como se hallavan, y estan en los otros Cuños, que en fin, por lo que he visto, no son en ninguna manera despreciables.

VS. bien puede considerar el estado de mi Familia desde que mi Hermano murió, y assí podrá decir a estos Señores que lo que me daran, y me corresponde de razón y Justicia será lo mismo, y lo aceptaré como si lo recibiese por limosna, y esto para evitar todo litigio. No dexe VS. de hazerme escribir que yo no puedo venir, interin mande de mi persona y de esta Su Vicaria. 26 Julio de 1789.

B.L.M. de VS
su más aff^o serv^{or}. y Capⁿ.

Juan Muntaner, pbro. y Vicario
S^{or}. Dn. Antonio Dameto Sureda de S. Martí.

Arxiu particular. Inèdit.

VIII

31 agost 1789

Carta de Joan Muntaner a Antoni Dameto insistint en les justificacions de la carta anterior pels errors de la llegenda i reclamant el pagament del seu treball.

Mi Dueño y S^{or}. Dn. Antonio Dameto y Sureda de S. Martí.

Las Ocupaciones, y el estar en son Maxella con mi S^{ra}, Dª Ana Dameto me ha impedido el venir un día a Ver VS. para mi assumpto. Dn. Gerónimo Alemany dixo que la Ciudad sintió la acrimonia con que escribí a VS. que no fué de admirar quanto después de mi trabajo se han passado ya dos meses sin darme satisfacción ni decirme la mas minima cosa, quedandome yo al entretanto con la carga de mis obligaciones y sin poder aliviar la necesidad de mi familia. Yo apreciaré a VS que hable al Iltro. Sr. Dn. Gerónimo para que se digne hazer presente al Noble Ayuntamiento mi justicia, y en su consecuencia determine el que se me de cabal satisfacción de mi trabajo pues sirvieron los Cuños, y he sido inculpable en la Omisión o falta de la Letra O, que se encontró; y hubiera sido facil de remediar el mismo cuño si assi como el Letrero estava en Latin se hubiera puesto en español, pues solo consistia en hacer E la I de Felici, que hubiera dicho Felice, y era mas a propósito, porque Quatro assí IIII era en español y en latín se havia de poner en este modo IV. Con todo yo no tenia mas obligación que hazerlo assi como se me encargó y por lo mismo haviendo ya pasado tanto tiempo, estimaré la resolución que le agradeceria su mas aff^o. Serv^{or}. y Capellán

Juan Muntaner pr^o y Vicar^o

Arxiu particular. Inèdit.

IX

10 novembre 1789

Carta de Joan Muntaner a Jeroni d'Alemany amb detallada exposició dels fets i reclamant el pagament del seu treball.

Sr. D. Gerónimo de Alemany

Muy Sor. mio: No ignorando corre Vm en los asuntos de la Ciudad y señaladamente sobre Cuños he hecho ánimo de escribirle e informarle, diciéndole que bien sabrá Vm. me encargó Dn. Antonio Dameto la obra de ellos, de orden del muy Iltre. y Noble Ayuntamiento embiándome los Azeros por el Correo de la Ciudad; el Dibuxo de lo que havia de gravar; y una estampa de Carmona juntamente con una Medalla para regularme.

Los entregué concluidos con los ejemplares correspondientes y con la prevención de que si se notava algun defecto lo corregiria.

Se tardó más de un Mes a imprimirse las Medallas y no salieron perfectas por hallarse los Cuños algo convexos; como se me havian entregado, y ser la Plata de la más ordinaria y no del quilate que se necesitava; Y no obstante de que en esto no era culpable; condesendí en que se pussiessen los Cuños a punto y los bolveria a gravar, y en efecto los trabajé segunda vez, y entregué concluidos, cumpliendo mi palabra que di en consecuencia a dos distintas cartas que de Orden al dicho Noble Ayuntamiento me escribió su Secretario, advirtiendome nuevamente que si se encontraba alguna falta o defecto se me avisase y lo corregiria.

Quedando los Sres. en esta inteligencia, me parece era regular y muy correspondiente a su Nobleza, el proceder con alguna atención, evidenciándome los defectos o qualesquiera dificultades y motivos que quissiessen saber por los quales no se imprimian bien dichas Medallas; y Ver si era o no defecto culpables de mi obra, o de no tener para ellos los Instrumentos proporcionados; pero sin preceder aviso alguno confiaron la impresión de aquellas a un Platero que mentirosamente voceó haria nuevos los Cuños lo que me dió motivo a escribir con alguna acrimonia que sentí después no havérme reprimido a la sobrada razon que me impelió a aquella actividad y promptitud.

Después de concluidas las Fiestas de la Proclamación de nuestro Monarca (q.D.Gde) bien sabe Vm. que repartiéndose las Medallas de mis propios Cuños, se notó la Falta en una letra O; la que no reparó en mas de quarenta dias, ni el Noble Ayuntamiento, ni otro alguno de tantos Hombres inteligentes y advertidos que las tuvieron en sus manos y miraron con reflexión. Esta falta no fué mia ni equivocación como pueden ver por el dibujo Original que se me entregó; Y si de ella se me hubiese echo cargo pidiendo el cuño sin imperfección, no obstante de quedar manifiesta mi inocencia, lo hubiese remediado, y mas facilmente condescendiendo los Sres. en que se mudase el Letrero de Latin en español, y aun sin esso, no se necesitava de hazerse el cuño nuevo, porqué huviera puesto *Carolo* con mucha facilidad aunque no con tanta como hacer la Z, S y hacer decir *Felice* a lo que en el Cuño nuevo se lee *Feligi* que no dexa de conocerse por mas quiera el Maestro disimular su equivocación.

Mas dexando esto, que solo sirve para evidenciar que todo Hombre (aunque se valga de otros para sus maniobras) está expuesto a equivocaciones, vuelvo a repetir, que la que se encontró no fué mia; y tal vez no discurrieron así los Sres. quando no me hizieron, ni se me ha hecho hasta ahora cargo alguno, pues devieron pensar de positivo, que al pedirme el Cuño conforme a la descripción que se ma havia dado siempre iria con *Carlo* del mismo modo; pero de cualquiera manera les correspondia romper el silencio, y pedirme el cuño a su satisfacción; que teniendo yo presente mis antecedentes y repetidos ofrecimientos no me hubiera negado a un trabajo extraordinario solo para complacerles. Y fundandose en esso toda mi Justicia sobre ser inculpable: no hago agravio en pedir el integro y justo

precio que me Corresponde. Y como ya lo tengo escrito, espero de Vm. lo presentará al Muy Ilte. y Noble Ayuntamiento para que atendidos los motivos expuestos y el de haver empleado el tiempo quando lo huviera podido aprovechar para subvenir la necesidad de mi Familia, que es sobrada desde que falleció mi Hermano, Se digne acordar las Providencias conducentes a fin de que se me satisfaga mi trabajo, como de Justicia se me deve y corresponde. Assi lo espero interin me offrezco prompto para sus Ordenes y Preceptos de essa su Vicaria de la Puríssima y Noviembre 10 de 1789.

B.L.M. de VM

Su mas seguro Servidor y Capellan

Juan Muntaner pro. y Vicº

Arxiu particular. Inèdit.

X

sense data

Rebut de Josep Ferrer per haver fet «rodar la maquina» d'encunyar les monedes fetes «en 1789».

Conte de los jornals que ha fets Josef Ferrer per rodar la Maquina de acuñar les monedas de la Ciutat en 1789.

12 Jornals a raó de 8 sous casqun

son 4 Lliures 16 sous

El abaix firmant he rebut del Sr. D. Hyeroni Alemany quatre lliures quatre sous, dich 4 L. 4 s. y son per 12 jornals prestats per acuñar la moneda y per la veritat fa firmar la present per no sebrer escriure en Palma y lo 21.8.89 dich..... 4 L. 4 s.

Josep Morgadas

Arxiu particular. Inèdit.

XI

sense data

Relació de les medalles repartides per la Ciutat

<i>Lista de las monedas repartidas por la Ciudad</i>	<i>Grandes</i>	<i>Pequeñas</i>
Al Comandante General Interino	3	3
A su Ilustrísima	3	3
Al Sr. Vicario General	1	1
Al S ^{ror} Regente	2	2
A los Jueces, Fiscal y Alguacil Mayor	7	7
Al Corregidor y su Tte. Regidor, Diputados, Síndico, Personero y Síndicos forenses	28	28

Al Secretario de la Ciudad	1	1
Al Contador de Caudales Comunes	1	1
A quatro Dignidades, diez y ocho Canónigos, y quatro Pabordes	26	26
A los Sres. Inquisidores	2	2
Al S ^{ror} Intendente Interino	2	2
A los treinta y quatro cavalleros de Borne y los cinco que no fueron de Borne nombra- dos por la Ciudad son	39	39
	115	115
A los abogados de la Ciudad	2	2
	117	117
Secretario del Acuerdo	1	1
Tablero Dn. Gerónimo Palou	1	1
A Dn. Antonio Dameto por Cadiz	1	1

Arxiu Particular. Inèdit.

XII

sense data

Relació de medalles repartides a particulars.

Monedas de particulares dadas (grandes a 8 sueldos, pequeñas a 3 sueldos)

Don Juan Serralde	1 g	1 p	valen	L 11 s
Sr. Marques de Sollieric	4 gs		"	1L 12 s
Dn. Francisco Piza	8 gs		"	9L 4 s
Dn. Baltasar Serra	1 g	1 p	"	2L 1 s
Sr. Ripol	1 g		"	L 8 s
Sr. Amengual	1 g	2 ps	"	L 14 s
Dn. Nicolas Sanandreu	10 gs	10 ps	"	5L 10 s
Dn. Juan Dameto y Be. ^a	4 gs	4 ps	"	2L 4 s
Dn. Miguel Rosiñol	4 gs	3 ps	"	2L 1 s
Dn. Antonio Bisquerra	4 gs	4 ps	"	2L 4 s
Dn. Francisco Cotoner	6 gs	6 ps	"	3L 6 s
Dn. Lorenzo Serra Con ^o	4 gs	4 ps	"	2L 4 s
Dn. Ant ^o Togores y Ner.	4 gs	4 ps	"	2L 4 s
El Sr. Com ^{te} Ge ^l interin.	6 gs	6 ps	"	3L 6 s
Marques de Vivot	8 gs	14 ps	"	5L 6 s
Dn. Antonio Sales	15 gs	15 ps	"	8L 5 s
Dn. Mariano Fabregas	2 gs	5 ps	"	1L 11 s
Dn. Bernardo Contesti	6 gs	6 ps	" (sense mans)	2L 5 s

Lista de las monedas repartidas por la Ciudad Juan D. Peguero

+ Al Com. ^{re} G. ^l Intexino	3	3
+ A S. Fina	3	3
+ A su Vicerío G. ^l	4	4
+ Al S. ^{to} Reg. ^{re}	2	2
+ A los Jueces Fiscal y Abogado Mayor	7	7
+ Al Condeydox, y su H. ^{re} Reg. ^{re} , Diputado, Síndico Personero, y Síndicos forenses	28	28
+ Al Secretario de la Ciudad	4	4
+ Al Contador de Caudales Comunes	4	4
+ A quatro Dignidad, diez y ocho Canónigos, y quatro Rabones	26	26
+ A los dos s. ^{tes} Inquisidores	2	2
+ Al S. ^{to} Intend. ^{re} Intexino	2	2
+ A los treinta y quatro Cavalleros de Boxne y los cinco que no fueron de Boxne nombrados por la Ciudad son	39	39
	<u>115</u>	<u>115</u>
+ A los dos Abogados de la Ciudad	2	2
	<u>117</u>	<u>117</u>
+ Secretario del Acuerdo	1	1
+ El Hablero. D. ^{no} Excmo. Patron	1	1
+ A D. ^{no} Antonio Rameto por Cadiz	1	1

Marques de Villafranca	6 gs	6 ps	''	3L	6 s
El mismo marques	2 gs		''	L	16 s
El Maestro de Ceremonias	5 gs		''	2L	s
Sr. Jaume Jaume	4 gs	6 ps	''	2L	10 s

Monedas de oro

A Dn. Fran ^{co} Dameto y Despuig	1 grande	vale	8L	15 s
Sr. Com ^{te} Gene ^l	1 grande 1 peq ^a	''	11L	15 s
Para Alemany	1 g ^e y 1 p ^a	''	11L	1 s
			31L	11 s

Arxiu particular. Inèdit.